حڪومتِ سنڌ

آبپاشی کاتو

سُپريو بند آرڏي 95+000 کان 164+000 جي مرمت ۽ ٻيهر بحالي لاءِ

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي جو خلاصو

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اِي آر پي)

ايسوسئيٽيڊ ڪنسلٽنگ انجنيئرس اي سي اِي لمٽيڊ

ريجنل آفيس (ڏکڻ)

ڊي-288، ڪي ڊي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34141172، 34141173،

34141174، فيڪس: (92-21) 34141175

:اي ميل:

اي ميل: acesouth@gmail.com; www.acepakistan.com

پروجيڪٽ آفيس:

ڊي-266، ڪي ڊي اي اسڪيم نمبر 1، اسٽيڊيم روڊ ڪراچي-75350 فون (92-21) 34125202

اي-ميل: 50dams@gmail.com

پروگرام تي عملدرآمد وارو يونٽ

ايس ايف اي آر پي

(آبپاشي وارو ياڱو)

آڪٽوبر 2023

خُلاصو

تجويز ڪيل پروجيڪٽ (سنڌ فِلڊ ايمرجنسي رِيهيبلِيٽيشن پروجيڪٽ-ايس ايف اي آر پي) ٻوڏ کان بچاءُ واري نظام، آبپاشي ۽ پاڻيءَ جي نيڪال واري سرشتي ۾ بهتري آڻيندو، ننڍن ڊيمن جي مرمت ڪندو ۽ اوچتي ٻوڏ جي نتيجي ۾ ٿيندڙ تباهي کي گهٽائڻ لاءِ ننڍا نوان ڊيم/پاڻيءَ کي روڪيندڙ بند ٺاهيندو.

انهيءَ کان علاوهه تجويز ٿيل سرگرمين تي عملدرآمد ڪرڻ سان 12000000 ماڻهن جي آبادي، 1810000 گهرَ ۽ 3770000 ايڪڙ پوک طوفاني برساتن کان بچي ويندا.

هن پروجيڪٽ جا پنج مکيه جزا آهن: جزو 1 : بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ، جزو 2: آمدني جي ذريعن لاءِ مدد ڏيڻ، جزو 3: قدرتي آفتن جو مقابلو ڪرڻ ۽ فني مدد لاءِ ادارن کي مضبوط بنائڻ، جزو 4: پروجيڪٽ جي انتظام ۽ عملدرآمد جو خرچ، ۽ جزو 5: هنگامي حالتن جو ترت تدارڪ ڪرڻ.

ماحولياتي ۽ سماجي انتظامي منصوبو (اِي ايس ايم پي) ماحولياتي ۽ سماجي اثرن ۽ انهن اثرن کي گهٽائڻ واري جزي- 1 جي نمائندگي ڪري ٿو جنهن ۾ ذيلي پروجيڪٽ/ماتحت جزا بشمول ٻوڏ کان بچاءَ بند جي نظام جي مرمت ۽ بحالي شامل آهن. سُپريو بند آرڊي 95+000 کان 164+000 جي مرمت ۽ ٻيهر بحالي يعني، وڏي ٻوڏ جي سطح کان بند کي ڇهه فوٽ اوچو ڪرڻ هن ذيلي جزي جو حصو آهي.

زمين ۽ پاڻي واري پاسي کان لهواري سطح 1:2 ۽ ڪناري جي مٿاهين ويڪر 20 فوٽ هوندي. پٿرن جي پرائي پاڻي واري پاسي ڪئي ويندي.

بحالي ۽ مرمت وارا ڪم موجوده ڪل ايراضي تائين محدود آهن انهي ڪري تجويز ڪيل پروجيڪٽ جا هن علائقي تي ڪجهه معمولي ناڪاري ماحولياتي اثر پوندا پر انهن جي نوعيت اهڙي آهي جو انهن جي تلافي ڪري سگهجي ٿي، اهي انهي خاص ايراضي تائين رهندا ۽ عارضي هوندا. انهي ڪري هي ذيلي پروجيڪٽ، سنڌ فلڊ ايمرجنسي ريهيبليٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام واري منصوبي (اي ايس ايم پي) جي وچٿرن امڪاني خطرن جي درجي ۾ اچي ٿو. موجوده اي ايس ايم منصوبو انهي وچٿري خدشي جي ضرورتن جو پورائو ڪرڻ لاءِ تيار ڪيو ويو آهي.

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پروجيڪٽ جي ماحولياتي ۽ سماجي انتظام منصوبي ۾ شروعاتي ڇنڊڇاڻ جي طئه ٿيل معيار مطابق، تجويز ڪيل پروجيڪٽ تي عملدرآمد ٿيڻ سان گهٽ درجي جا ماحولياتي ۽ سماجي اثرَ پوندا. امڪان آهي ته اهي خدشا عارضي رهندا، انهن جي تلافي ڪري سگهبي ۽ پروجيڪٽ جي تجويز ڪيل علائقن تي انهن جا اثر ڊگهي عرصي تائين نه رهندا. انهي ڪري اي ايس ايم پي کي عالمي بئنڪ جي بچاءُ ۽ تحفظ واري ٽيم جي صلاحن سان تيار ڪيو ويو آهي ته جيئن

ذيلي پروجيڪٽ ۾ گهڻ نوعيت جي خدشن جو تدارڪ ڪري سگهجي. سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي- اِي پي اي مطابق: تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ، بحالي ۽ مرمت وارن ڪمن جي ڪري سنڌ ۾ ماحولياتي تحفظ (اِي پي اي) واري قانون 2014 جي دفعه 20 جي دائري ۾ اچي ٿو. انهي ڪري ماحولياتي ۽ سماجي انتظام وارو منصوبو ناهي، سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري ايجنسي وٽ جمع ڪرايو ويو آهي ۽ انهن کان 'ڪوبه اعتراض ناهي سرٽفيڪيٽ' يا اين او سي ورتي وئي آهي.

ان کان علاوه، ذيلي پروجيڪٽ جي ڇنڊڇاڻ، ماحولياتي ۽ سماجي معاملن جي هڪڙي فهرست وسيلي عمل ۾ آندي وئي. انفرادي فهرستون پرڻ لاءِ سروي ڪيا ويا ۽ انهي سروي دوران ماحولياتي ۽ سماجي خدشن جي هڪ سمري به قلمبند ڪئي وئي. بحالي ۽ مرمت جا وڏا ڪم ڪل ايراضي تائين محدود رهندا. انهي ايراضي اندر عوامي استعمال جي ڪنهن عمارت يا ڪاروباري سرگرمين جو وجود ناهي. جڏهن ته تجويز ڪيل ذيلي پروجيڪٽ جي وچ واري هنڌ 500 فوٽن تي اڻ سڌي طور ناڪاري اثرن جو ڪاٿو لڳايو ويو آهي، يعني، سپريو بند (مرڪزي ليڪ جي ٻنهي پاسن کان 250 فوٽن تي). ذيلي پروجيڪٽ ويجهو (500 ميٽرن تائين) قديم آثارن جي ڪابه جاءِ نه ڏني وئي ۽ ڪي به قدرتي ثقافتي وسيلا ذيلي پروجيڪٽ واري هنڌ يا انهي جي پسگردائي ۾ نظر نه آيا جن جو اڏاوتي ڪمن جي نتيجي ۾ متاثر ٿيڻ بحالي لاءِ تجويز ڪيل علائقي جو امڪان هجي. اڏاوتي ڪمن واري علائقي ۾ ڪوبه قبرستان ناهي. پرسان ڪجھ ڳوٺ ڏنا ويا پر اهي ايراضي کان ٻاهر آهن.

اڏاوت واري مرحلي ۾ سماجي طور حساس ڪجھ جايون جهڙوڪ: مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت مرڪز ۽ قبرستان وغيره اڻ سڌي طرح متاثر ٿيڻ جو امڪان آهي پر اهو اثر عارضي آهي، (نقصان گهٽائيندڙ تدبيرون اختيار ڪرڻ سان) انهن جي تلافي ٿي سگهي ٿي ۽ اهي گهڻ اهميت رکندڙ- ٿوري مدي لاءِ آهن. مرامتي ڪمن دوران ڪي به وڻ نه وڍيا ويندا. ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي ۾ ڪي به تحفظ ڏنل ٻيلا ڪونه ڏنا ويا. ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي ۾ ڪنهن مخصوص نباتات يا جانورن جو ڪوبه خطري ۾ پيل قسم نه ڏنو ويو.

جاگرافيائي خدوخال جي حوالي سان دادو ضلعو 3 واضح ايراضين ۾ ورهايل آهي: ڪوهستان يا جابلو علائقا، ڪڇو/هيٺاهان پٽ/ درياءَ جي پروارا علائقا ۽ بئراج واري زمين يا پڪو. هتان جي مٽي سنڌو ماٽري واري زرخيز لٽاسي ۽ چيڪي آهي. ضلعي جي اترئين پاسي ۾ سنڌودرياءَ جون منڌائتيون ٻوڏون ايندڙيون رهن ٿيون. هن علائقي جي مٽي چيڪي ۽ وارياسي آهي ۽ انهن ايراضين سان ڳنڍيل آهي جتي ٻوڏ ايندي رهي ٿي. جڏهن ته ٻوڏ وارن ميدانن جا مٿاهان علائقا ڪئلشيم ڪاربونيٽ وارا، وارياسي ۽ لٽاسي مٽي وارا آهن.

ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي 2 اي وارن حصن ۾ اچي ٿي ۽ انهي زمين جي زلزلي جنبش ماپ (پِي جِي اي) هڪٻئي کان مختلف آهي جيڪا 0.08 کان 0.16 تائين آهي (پاڪستان بلڊنگ ڪنٽرول ڪوڊ آف

پاڪستان 2007). اهو ٿوري نقصان جي خدشي وارو علائقو آهي يعني اهي علائقا جيڪي ايراضي ۾ اچن ٿا تن ۾ زلزلي اچڻ جو گهڻ امڪان آهي.

هن ضلعي جي آبهوا مجموعي طور تي خشڪ آهي ۽ گهڻي گرمي، تمام گهڻ برسات ۽ ٿوري گهم انهي جون نمايان خصوصيتون آهن. اونهاري جي مهينن ۾ ضلعي جو ڏاڪڻون پاسو (سيوهڻ) بين علائقن کان وڌيڪ گرم ۽ سياري ۾ عام طور ٿڌو ٿئي ٿو. اونهاري جي موسم ۾ گرمي پد سراسري طور 32 سيلسس (90 فارن هائيٽ) ۽ سياري ۾ گرمي پد 23 سيلسس (73 فارن هائيٽ) ٿئي ٿو. هن علائقي ۾ برساتن پوڻ جي ساليانى سراسري ماپ 125 ملي ميٽر آهي.

ذيلي پروجيڪٽ جي مختلف علائقن مان زميني نمونا وٺڻ جو ڪم نيسٽ ليب جي ماهرن سرانجام ڏنو ۽ انهن نمونن جو تجزيو (ايس اِي پي اي کان منظورشده) ڊَڪام ليبارٽري ڪيو. سنڌ اينوائرنمينٽل ڪوالٽي اسٽئنڊرڊ 2016 (ايس اِي ڪيو ايس) پٽاندر انهن زميني نمونن جي چڪاس ڪئي وئي.

پيشي سان لاڳاپيل صحت ۽ حفاظت کي يقيني بنايو ويندو ته جيئن بيمارين ۽ حادثن کان بچي سگهجي ۽ گڏوگڏ، مزدورن ۽ ڳوناڻن کي صحت-صفائي جي ڄاڻ ڏيڻ، صفائي سترائي لاءِ قدم کڻڻ، هنگامي بنيادن تي ترت سهائتا جي طريقن تي عمل ڪرڻ، صفائي جون گهربل سهولتون ڏيڻ، پيئڻ جو صاف پاڻي ۽ مزدورن لاءِ گند جي دبن جي فراهمي جي مستقل چڪاس ڪئي ويندي. هي سمورا ڪم ايس ايف اي آر پي لاءِ خاص طور تيار ڪيل ليبر مئنجمنٽ پراسيجر پٽاندر آهن.

سنڌ فِلَڊ ايمرجنسي رِيهيبيليٽيشن پراجيڪٽ (ايس ايف اِي آر پي) توڙي موجوده ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ عملدرآمد وارو شعبو يا پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) سنڌ جو آبپاشي کاتو ذميوار هوندو جنهن جو سربراه پراجيڪٽ ڊائريڪٽر آهي. پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پِي آءِ يُو) ۾ڪنسٽرڪشن سپرويئن ڪنسلٽنٽ (سِي ايس سِي) کي به شامل ڪيو ويو آهي جيڪو اڏاوتي ڪمن جي نگراني لاءِ ذميوار هوندو. آخر ۾، اڏاوتي ڪمن جي ٺيڪيدار وٽ، نقصان کي گهٽ ڪرڻ وارا قدم سرانجام ڏيڻ ۽ موجوده اي ايس ايم پي ۾ واضح ڪيل بين ضرورتن جي پورائي لاءِ ماحولياتي، سماجي، صحت ۽ تحفظ جو/ ليبر آفيسر هوندو آهي.

اينوائرنمينٽل ائنڊ سوشل مئنجمنٽ پلان تي عملدرآمد لاءِ -/7079600 روپين جي ڈار بجيٽ رکي وئي آهي. ذيلي پروجيڪٽ لاءِ ڳوناڻن جي عام سهائتا واسطي 700000 روپيه رکيا ويا آهن. انهي کي اِي ايس ايم پي جي بل ۾ رقم واري عارضي اسم طور ضم ڪيو ويو آهي.